

zik, hogy átfogó leírást adjon a kódváltások mintázatáról. A nyelvi kódváltást a szociolingvisztika keretei között vizsgálja, így árnyaltabb magyarázatot tud adni a társalgásban elhangzó váltásokra. A könyv erőssége, hogy alapos szövegelemzésnek veti alá a beszédrészeteket, példákat gyűjt különböző szociopragmatikai, társalgási funkciókra, és ezen funkciók egymással történő interakciójára. A könyv hátránya, hogy jelenlegi formájában – doktori disszertációként – egy szűk, alkalmazott nyelvészetben jártas befogadóközeghez íródott. Érdeemes volna magyarázatokkal ellátva, ismeretterjesztő könyvként, a szélesebb közönség számára is olvashatóvá tenni.

IRODALOM

- Auer, Peter (1998, ed.): *Code-switching in conversation: Language, interaction and identity*. London: Routledge.
- Bhatt, Rakesh M. – Bolonyai, Agnes (2011): Code-switching and the optimal grammar of bilingual language use. *Bilingualism: Language and Cognition* 14/4, 522–546.
- Cramer, Jennifer (2015): An Optimality-Theoretic approach to dialect code-switching. *English World-Wide*. 36/2, 170–197.
- Myers-Scotton, Carol (1993): *Social motivations for codeswitching: Evidence from Africa*. Oxford: Clarendon Press.
- Myers-Scotton, Carol (1998, ed.): *Codes and consequences: Choosing linguistic varieties*. New York: Oxford University Press.
- Prince, Alan – Smolensky, Paul (2004): *Optimality Theory: Constraint interaction in Generative Grammar*. Malden, MA: Blackwell Publishing.

Adorján Mária

Anyanyelvi kompetenciafejlesztő munkafüzetek 1–16.

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2011–2019.

Az elmúlt évtizedek során a Tinta Könyvkiadó a hazai nyelvészeti munkák egyik legfőbb – bár természetesen nem kizárólagos – publikálójává vált. A nyelvészethez kapcsolódó, igen fajsúlyos munkák megjelentetése mellett – lásd pl. a *Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* című sorozat köteteit, amelyek nagyobb része a felnőtt olvasókhöz, ezen belül például a magyar szakos egyetemistákhoz szól – a kiadó nagy szerepet vállal abban is, hogy az alap- és középfokú anyanyelvi oktatást előmozdítsa, sikeresebbé tegye.

A kiadó nyelvészeti kiadványaival tehát már az egyetemi évek előtt is találkozhatnak azok a – mondhatni szerencsés – diákok, akik szüleik vagy magyartanáruk révén kezükbe vehetik az itt megjelenő könyvek valamelyikét, egy-egy sorozat akár több darabját is. A Tinta Könyvkiadó sok nyelvészeti kiadványa kapcsán nem is igen lehet éles határvonalat húzni a felhasználói kör életkorát illetően, így *Az ékesszólás kiskönyvtára* vagy a *Hid szótárak* című sorozat darabjai esetében, és voltaképpen korhatár nélkül használható *A magyar nyelv kézikönyvei* elnevezésű, különféle szótárakat, illetve enciklopédiákat, lexikonokat tartalmazó sorozat valamennyi kötete is.

Az *Anyanyelvi kompetenciafejlesztő munkafüzetek* bemutatásával olyan kiadványokra szeretném felhívni a figyelmet, amelyek már az őket tartalmazó sorozat címe alapján is az általános, illetve a középiskolák tanárait, az ő révükön pedig ezen iskolák diákjait célozzák meg. Az anyanyelvi kompetenciának, mint az ún. kulcskompetenciák egyikének a kialakítása nagyrészt az iskolai évekre, kezdete pedig még ennél is korábban tehető. Ennek sokoldalú fejlesztése valósítható meg e füzetek révén. Sőt a sorozat munkafüzetei közül több nyugodtan használható a felsőoktatásban is, magyar szakos hallgatók is forgathatják tanulmányaik során.

Napjainkra az *Anyanyelvi kompetenciafejlesztő munkafüzetek* sorozatba tartozó könyvek száma tizenhatra emelkedett. A sorozat legelső kötete 2011-ben a Bősziörvényi Csaba munkájaként megjelent *Szókincsbővítő munkafüzet* volt. Ez az *Értelmező szótár+* című kétkötetes szótárhoz kapcsolódott, amely *A magyar nyelv kézikönyvei* sorozat 6–7. köteteként látott napvilágot. Ugyancsak ehhez a szótárhoz kötődik később Kiss Gábor és Lukács Lilla összeállításában, a sorozatban hatodikként elkészült *Magyar szókincsteszt* című füzet is. Később más szótárakhoz is kiadtak hasonló munkafüzeteket, majd a szótáraktól függetlenül is készültek kiadványok. Az eddigi tizenhat kötetből a szótárakhoz kapcsolódik hat füzet; amelyek a megjelenés sorrendjében a következők: 1. *Szókincsbővítő munkafüzet* (Bősziörvényi Csaba); 2. *Szólások és közmondások* (Bárdosi Vilmos, Csobothné Hegedűs Mária); 3. *Keresztnevek* (Fercsik Erzsébet); 4. *Magyar szókincsteszt munkafüzet* (Kiss Gábor, Lukács Lilla); 5. *Nyelvjárástani munkafüzet* (Parapatics Andrea); 6. *Hasonlatok* (Balázsi József Attila).

A helyesíráshoz kapcsolódó nyolc füzet három szerzőhöz kötődik: itt az első, a *Helyesírási munkafüzet* Fercsik Erzsébettől származik; a *Helyesírási munkafüzet az 5. évfolyam részére*, a *Helyesírási munkafüzet a 6. évfolyam részére*, a *Helyesírási munkafüzet a 7. évfolyam részére* és a *Helyesírási munkafüzet a 8. évfolyam részére* H. Tóth István munkái; végül *A tulajdonnevek helyesírásának*, a *Hangjelölési munkafüzetnek* és az *Egybeírás és különírás munkafüzetnek* Cs. Nagy Lajos a szerzője. Míg a H. Tóth István által írott füzetek – *A magyar helyesírás szabályai* 12. kiadásához alapján, évfolyamokra bontva – a felső tagozatos korosztály helyesírásának a fejlesztését tüzték ki céljukul, addig Fercsik Erzsébet munkafüzete a középiskolás korosztályhoz szól, ahogyan Cs. Nagy Lajos füzetei is, amelyek helyesírásunk egy-egy, különösen nehéznek mondható részterületének, illetve az AkH¹² nyomán bekövetkezett változások-

nak a tudatosítására, gyakoroltatására jöttek létre. Megjelent a sorozatban két szövegtani munkafüzet is, a korábbi 2014-ben, a későbbi a sorozat jelenlegi utolsó darabjaként, 2018-ban: 1. *Szövegértési feladatok* (Forgács Róbert, Kertész Rita) és 2. *Szövegtani munkafüzet* (Gaál Edit).

A csaknem egységesen 48 oldal terjedelmű, színes borítójú kiadványok egyazon szerkesztési elv alapján jöttek létre, így felépítésük is igen hasonló. Az egyes füzetek ezekből a részekből állnak: 1. *Tartalomjegyzék*; 2. a *Tartalomjegyzéket* követő *Előszó*; majd 3. *Feladatok*. Itt gyakran több száz feladattal, voltaképpen összekapcsolódó feladatsorokkal találkozunk, különböző bontásokban. Végül 4. *Megoldások* jelennek meg. Gyakran hirdetési oldalak zárják a füzeteket, amelyek hátsó borítója további információkat is hordoz pl. a szerző(k)ről. A külső megjelenésre is igen tetszetős darabok a szótárhasználatot gyakoroltató füzetek esetében a kiinduló szótárakkal azonos színű borítót kaptak.

Az előszavaknál előfordul, hogy a füzet szerzője a tanárkollégákhoz szól, mások közvetlenül a diákokat szólítják meg, ismét más szerzők a munkafüzet tárgyára vonatkozó ismereteket vonultatnak itt fel. Szó esik a füzetek céljáról, kapcsolódásáról a megfelelő szótárakhoz, illetve a helyesírási vonatkozású füzetek esetében *A magyar helyesírás szabályai* 12. kiadásáról, és javaslatokat olvashatunk a feldolgozás módjáról is. A magyartanárok igen sokféleképpen használhatják a füzeteket, feladattípusoktól függően, hol az osztály egészével odatva meg a gyakorlatokat, hol csoportmunkát alkalmazva beszélhetik meg a feladatokat, máskor egyéni foglalkozást valósíthatnak meg a munkafüzet segítségével. Otthoni feladatul is több gyakorlat elvégezhető. Meglehet, hogy a munkafüzetek feladatai újabbak alkotására is ösztönözik a pedagógust.

Magam ezzel kapcsolatban egy olyan fejlesztő pedagógusra szeretnék hivatkozni, aki siket és nagyothalló gyerekekkel hetente egy-két alkalommal egyénileg foglalkozik, és

számukra keres – és talál is – a sorozatban megfelelő gyakorlatanyagot. Ezek a gyerekek, a fejlesztő pedagógusi segítség nélkül nagy lemaradásban lennének, hiszen a tanórai információk csak töredékesen jutnak el hozzájuk. Számára nagy segítséget jelentenek az 1. és a 6., azaz a szókincsfejlesztő és szókincsbővítő munkafüzetek, valamint, mivel a hallássérülteknek különösen sok nehézségük van az átvitt értelmű kifejezésekkel, így a szólásokkal, a sorozat 2. kötetének feladatai. A tanárnő amellet, hogy a kötet sok feladatát megbeszélte tanulóival, a szólások kapcsán további, a Fele sem igaz totókhöz (1. füzet, 5–10. o.) hasonlót állított össze nyelvünknek ezekről a fontos elemeiről. Neki a későbbi kötetek közül ezúttal a hasonlatokkal foglalkozó 7. füzetet ajánlanám a leginkább a figyelmébe.

Mivel e tizenhat füzet valamennyiének a bemutatása igen hosszadalmas lenne, és a kiadó honlapjáról is számos információt kaphatunk róluk, ezért a továbbiakban négy füzetet (két, szótárakhoz készült gyakorlófüzetet, és egy-egy helyesírási, illetve szövegtani munkafüzetet) mutatok be részletesebben, néhány feladattípus kiemelésével. A választásban – talán bevallható – személyes érdeklődés tükröződik, természetesen a többi munkafüzetet is az olvasók figyelmébe ajánlom. Mivel nem foglalkozom valamennyi munkafüzetrel, összefoglalóan írom, hogy a szótárakhoz kapcsolódó munkafüzetek szerzői szinte kivétel nélkül az adott részterületet kutató, a kézikönyvet író nyelvész, főiskolai vagy egyetemi tanár, s hasonló mondható el a helyesírási munkafüzetek szerzőiről is. Cs. Nagy Lajos neve számos, a helyesírási készséget fejlesztő kiadványon, gyakorlókönyvön bukkant fel a múltban is. A két szövegtani munkafüzet szerzői ugyancsak kiváló felkészültségű, részben a felső, részben a középfokú oktatásban dolgozó tanárkollégák, könyv-, illetve tankönyvszerzők.

A szótárakhoz készítették közül a *Hasonlatszótárhoz* társuló *Hasonlatok* című munkafüzet a sorozat hetedik darabja volt. Ennek – a

kézikönyvvel megegyezően – Balázi József Attila a szerzője, és feladatai igen hasznosan egészítik ki az említett szótárát. Az előszó információgazdagsága magának a szótárnak bevezetőjét idézi, és segít eligazodni a szókapcsolatok bonyolult világában. A füzet a hasonlatok témakörét nagyrészt a szóláshasonlatok, kisebb részben a költői hasonlatok feldolgozásával mutatja be. Ezt követően a feladatokat 41 témakörhöz (pl. Virágoskert; Állatos; Zenei hangulatban; Időjárás; Vihar) kapcsolja, további hét feladat (és jó néhány részfeladat is) konkrét írókhoz, költőkhöz kapcsolódik (Petőfi stílusában; Zágoni levelek; Krúdysan; Márai-hasonlatok). Az egyes gyakorlatok részfeladatainak a száma a legtöbbször hat vagy nyolc, igen ritkán több is lehet. A zömében sok játékoságot, humort tartalmazó szóláshasonlatok a legváltozatosabb feladatok sorában jelennek meg. A szépirodalmi eredetű hasonlatokkal foglalkozó feladatok tanárnak és diáknak egyaránt komoly szellemi élményt jelentenek. Már a felső tagozatosok számára is érdekes lehet, mégis főként a középiskolások figyelmére számíthat a füzetet felhasználó tanár. A munkafüzet feladatai a stilisztika tanítása kapcsán is hasznosak lehetnek, a hasonlatok tárgyalása átvezethet a metaforák világába. Nagyon szóragoztató, s talán kevésbé ismert kategóriát jelentenek a jelentésük ellentétébe forduló, ironikus szólások (31. o.: Dunába víz), s fontos a hibásan emlegetett szóláshasonlatokkal is foglalkozni (4. o.: Bocsánat, téves!).

Parapatics Andrea *Nyelvjárástani munkafüzet*e tizenkettődiként jelent meg a sorban, s ez *Az ékesszólás kiskönyvtára* sorozat egyik szótárát, a Kiss Gábor által szerkesztett *Kis magyar tájszótár*at kíséri. Itt a feladatok egészen kis része oldható csak meg a szótár használatával nélkül. Felütve a füzetet, máris kiemelendőnek érzem a bevezető gyakorlatokat (I. fejezet), amelyek – vérbeli lexikográfusra vallóan – a szótári szócikkek felépítésére, információgazdagságára, értelmezésére irányítják rá az olvasó diákok figyelmét. A tájszavakhoz játékosabb és nehezebb feladatok

is elvezetnek (II. fejezet), figyelmet érdemelnek az irodalmi szövegekhez kapcsolódó feladatok (III. fejezet), és azok, amelyek a nyelvjárási háttérű tanulók számára készültek (V. fejezet). Több olyan feladatsor is van, amelyek csoportmunkában végeztethetők el igen eredményesen (IV. fejezet). Csoportmunkára a feladatok közül még ennél is több alkalmas azonban, feltéve hogy a témakör kapcsán a tanár többféle szótárat, tájszótárat tud biztosítani diákjainak. A füzetben több hangulatos rajzos illusztráció mellett Csűry Bálint, illetve Lőrincze Lajos fényképe is megtalálható, ezekhez feladatok is kapcsolódnak.

A helyesírási munkafüzetek közül Cs. Nagy Lajos munkáját, az *Egybeírás és különírás* címűt emelném ki, mert az, amivel a füzet foglalkozik, valóban egyik neuralgikus pontja helyesírásunknak, s az új megközelítések ellenére vélhetően az is marad. Ebben a füzetben a játékoság messze nem jelenhet meg olyan mértékben, mint a korábban bemutatott munkafüzetnél. A füzet tagolása is tudatosítja, hogy milyen okok vezethetnek az egybeíráshoz, illetve mikor jelentkezik annak változataként a kötőjeles írás, végül pedig a különírás. Bevezetesként is *A szókapcsolatok típusait* mutatja be az első fejezet. *A jelentésváltozás mint az egybeírás forrása* fejezet után *Az alaki jelöltség mint az egybeírás forrása* és *Az íráshagyomány mint a különírás és az egybeírás forrása* fejezetek következnek, végül *A többszörös összetételek írása* című befejező rész következik. A fejezetek címe, az új helyesírás megfelelő részeit követve (és a fenti csoportosítás révén a korábbi szabályzat pontjainál logikusabb módon) vonultatja fel az egyes eseteket. Ugyanakkor pl. a 127. szabálypontra alapuló „egyéb esetek” illetve a többszörös összetételek írása kapcsolódó feladatainak (4.1.4., 4.2. és 5.) alapos gyakorlása elkerülhetetlen, hiszen itt új megoldásokkal is számolni kell, amire a csillag is figyelmeztet, és – kipróbáltam! – kivételesen nagy figyelem szükségesetük a hibátlan összetételek megalkotásához.

Végül a Forgács Róbert és Kertész Rita szerzőpáros alkotta *Szövegértési feladatok* című kötetet mutatom be. Itt a feladatok 14 szöveghez kapcsolódnak, míg az 1–9. szöveg az alapkészségek fejlesztésére szolgál, addig a 10–14. összetettebb feladatokat tartalmaz. Az előszóban, ahol hasznos tanácsokat kapnak a tanulók szövegértésük fejlesztésére, olvasható a következő, megszívlelendő gondolat: „A szövegértés az egyik legalapvetőbb kommunikációs képesség, amely meghatározó módon befolyásolja az érvényesülést az élet minden területén, így a tanulásban is.” A szövegértési feladatok szövegválasztása igen változatos, a szövegek érdekesek, információban gazdagok, a kapcsolódó kérdések figyelmes olvasással jól megválaszolhatók. Különös öröm volt számomra a nyelvekkel, nyelvészettel kapcsolatos szövegek, szövegrészletek olvasása. Remélhető, hogy lesz diák, aki ezek nyomán a teljes munkák elolvasását is érdemesnek tartja majd.

Nem tudom, nem vágyálom-e csupán, hogy magyartanáraink, de legalább iskoláik könyvtárából ne hiányozzanak a munkafüzet-sorozat megfelelő szintű darabjai. S hogy minél több magyar szakos egyetemista, magyar szakra készülő középiskolás, de akár egy-egy teljes osztálynyi diák is használhassa ezeket a füzeteket.

A *Modern Nyelvoktatás* folyóirat olvasói zömmel idegen nyelveket tanító kollégáink, így talán nem árt kitérni arra, hogy van-e, lehet-e kapcsolódása e munkafüzetek használatának az idegen nyelvekhez. Úgy vélem, az idegen nyelvek elsajátításához az anyanyelven át vezet a legrövidebb, a legkevésbé rögös út. Az anyanyelvük fogalmaival tisztában lévő fiatalok könnyebben veszik az idegen nyelv jelentette akadályokat, legyen szó akár a szófajokról, akár a mondattan fogalmairól, hogy a szókincs gazdagságát már ne is említsük. Ezért lehet fontos, hogy nyelveket oktató kollégák is tudjanak az *Anyanyelvi kompetenciafejlesztő munkafüzetek* létezéséről, sőt közelebbről is megismerkedjenek az őket érdeklő füzetekkel. Az anyanyelvi és

az idegen nyelvi kompetencia együttesen is fejleszthető. A *Modern Nyelvoktatást* olvasó kollégáknak mindenekelőtt a szótárakhoz, valamint a szövegértéshez és szövegszerkesztéshez kapcsolódó munkafüzetek áttanulmányozását ajánlom. Így érintkezési pont lehet a szótárhasználat, játékos feladatokkal az adott idegen nyelv szókincséhez kapcsolódva (szinonimák és antonimák gyűjtése, kakukktojás-keresés, névetimológiák), továbbá a szólásokhoz (egy-egy ismert magyar szólás, szóláshasonlat, valamint közmondás adott idegen nyelvi megfelelőinek keresése, elemzése) kötődően.

Egyetlen bekezdés erejéig utalni szeretnék arra, hogy a 2019-es év második felében tovább bővült a sorozat, egyrészt a 17., *Szövegalkotási és szövegértési munkafüzet* című füzettel, amelyik rövid meséket és mondákat dolgoztat fel a negyedik és az ötödik évfolyamok tanulóival, másrészt pedig a 18., *Szavak eredete munkafüzet* cíművel. Az előbbinek H. Tóth István, az utóbbinak Vigh-Szabó Melinda a szerzője. A szövegalkotási munkafüzet számos alkalmat talál a szókincs értelmezésére és fejlesztésére is, ahogyan erre már a bevezető is felhívja a figyelmet, míg a második füzet jelentéstani, etimológiai és "netnyelvész" feladatai sokszor szövegértéshez (elsősorban költői szövegek megértéséhez) kapcsolódnak, amelyek megoldása során a nyilván pár évfolyammal feljebb járó tanulóknak – a szerző szavait idézve – „idegen nyelvi kompetenciájukat is használniuk kell”.

Bodnár Ildikó

Dombi Judit – Fekete Tamás
English grammar in context
 Budapest: Fakultás Kiadó, 2018. 139 p.
 ISBN: 978-615-5848-08-7

A szerzők céljai szerint a könyv az angol nyelvtani tudást egyszerre rendszerezi, bővíti és fejleszti, miközben a nyelvtant kontextus-

ba helyezi, és a jelentés felől közelíti. De mit is jelent mindez? Fő feladatuknak tekintik, hogy rávezessék a nyelvtanulókat arra, hogy az angol nyelvtan különböző szerkezetei mit jelentenek, ezek az elemek miben hasonlítanak, különböznek, és hogyan függnek egymástól. A szerzők változatos feladatokon keresztül igyekeznek rávilágítani arra, hogy az eltérő szerkezetek milyen eltérő jelentéstartalommal járnak.

A könyv 14 egységbe rendeződik. Ezek lefedik az angol nyelvtan leggyakrabban tárgyalt elemeit: öt fejezet foglalkozik az angol igeidőkkel és igemódokkal, a következő kettő a módbeli segédigékkel, a további fejezetek pedig a kérdésekkel, a vonatkozó mellékmonddal, a feltételes szerkezetekkel, a szenvedő szerkezettel, a függő beszéddel, a névelőkkel és mennyiségjelzőkkel, valamint a főnévi igenévvel és a gerund alakokkal. Minden fejezetet az adott nyelvtani téma rövid, angol nyelvű ismertetése indítja, amelyek többször kisebb egységekben térnek vissza a feladatok között. Ezekben leginkább a legalapvetőbb jelenségek, szabályok definiálása, gyakoribb használatuk összefoglalója található. A könyv terjedelme miatt ne keressük a szokásos részletes szabálygyűjteményt, kivételek felsorolását vagy rendhagyó táblázatokat. A rövid nyelvtant magyarázó részletek inkább emlékeztetőnek vagy célnyelven történő rendszerezésnek foghatóak fel. Ritkán utal a könyv a magyar anyanyelvűeknél nyelvi transzfer miatt előforduló tipikus hibákra vagy bizonytalanságokra.

De kinek is szól a könyv, és milyen olvasónak hasznosak ezek az angol nyelvű nyelvtani összefoglalók? A szerzők haladó szintű angol nyelvtankönyvüket elsősorban angol nyelvű szakos egyetemi és főiskolai hallgatóknak szánják. Leírásuk alapján a könyv kurzuskönyvként született, sokéves fejlesztés és tesztelés során alakult végleges formájára. Felmerülhet bennünk a kérdés, szükség van-e egy újabb angol nyelvtani rendszerező és gyakorló könyvre? A könyvpiacon számos azonos vagy hasonló című, nagyobb volu-